

„Nejsem rasista, ale...“ Esejistická soutěž jako impuls k přemýšlení o rasismu

Součástí českých Týdnů proti rasismu se pro letošek stala také studentská literární soutěž, kterou vyhlásila Českobratrská církev evangelická a svou záštitou ji podpořil předseda Senátu Miloš Vystrčil. Středoškoláci z celé republiky se měli v rámci zadání vypořádat s tématem „Nejsem rasista, ale...“

Před odbornou porotou se nakonec sešly na čtyři desítky prací ve dvou věkových kategoriích. O pořadí prací rozhodli senátor a diplomat Pavel Fischer, signatářka Charty 77 a bývalá ombudsmanka Anna Šabatová, koordinátorka škol Evangelické akademie Helena Wernischová a emeritní synodní senior Daniel Ženatý.

Ke slavnostnímu vyhlášení výsledků mělo dojít původně už 17. března na celodenním semináři v reprezentačních prostorách Senátu Parlamentu České republiky. Toto setkání však ustoupilo mimořádné schůzi Senátu, která řešila dění v souvislosti s konfliktem na Ukrajině. Vyhlášení výsledků studentské soutěže se tedy nakonec uskutečnilo v náhradním termínu ve čtvrtek 28. dubna 2022 v prostorách Senátu.

Součástí byla zmiňovaná celodenní konference na téma rasismu v českém i zahraničním kontextu. Vystoupili např. teolog Petr Gallus, zástupkyně ombudsmana Monika Šimůnková, Jana Horvátová z Muzea romské kultury, politoložka Zora Hesová, Selma Muhič Dizdarevič, která se zaměřuje na sociální politiku a lidská práva z perspektivy občanské společnosti nebo spolupracovnice české Amnesty International Gwendolyn Albert.

Konferenci pořádala Českobratrská církev evangelická pod záštitou předsedy Senátu.

Na dalších stranách tohoto dokumentu představujeme vítězné práce.

Jsem běloška. Mám světlou pleť. Zní to úplně normálně, že? Ale co kdybych napsala, že jsem černoška? Mám tmavou pleť a moji dávní předci pocházejí z Afriky. Člověk při tom někdy jen nadzvedne obočí, ale někteří hned svraští čelo, udělají si představu o takovém člověku úplně jinou, než kdyby barvu nepsal, a jaksi se snaží nesouhlasit s každým jeho názorem. Nemůže se přeci podobat někomu, jako je černoch!

Každý si pod jinou barvou pleti představí někoho odlišného. Někteří více, jiní méně. Někteří to berou v dobrém, jiní zase, že je to špatné. Když u nás vidíme někoho jiné pleti, hned na něm udržíme delší pohled než na ostatních. Samozřejmě je to z toho důvodu, že je jiný a je to neobvyklé. Každý, kdo je jiný a přestěhuje se do Česka, s tím musí počítat.

Mám to podobně. Narodila jsem se se zrzavými vlasy a taky, i když ne tak výrazně, vypadám trochu jinak. Každý mě hned pozná a jsem lehce zapamatovatelná. Ale dalo by se říct, že si neřeknou jako dřív „no, tak to je ohavný,“ ale spíš s úsměvem mi vlasy pochválí. A pochválí někdo někoho za to, že má tmavou pleť? Možná... spíš ne.

Dvěma černým lidem, kteří se přestěhovali do Česka, se narodí dítě. Umí vše, co normální české dítě, chová se stejně, mluví stejnými jazyky, ale i tak se s ním nemusí nikdo kamarádit ve škole nebo hned si s ním nezačne povídat, protože je prostě jiný. Představte si svého kamaráda. A teď, že má černou pleť. Vzpomeňte si, jak jste se s ním seznámili. Ve škole? Bylo u něj v lavici volno, když jste ještě nikoho neznali? A sedli jste si k němu, protože se vám zdál sympatický. Ale kdyby byl tmavý, sednete si k němu? Když je kolem spousta dalších volných míst s bělošskými dětmi? Většina by spíše upřímně řekla „ne“.

Příznejte, co byste si mysleli, ale třeba nikdy nahlas neřekli, vy, když vidíte černocho, jak si jde po Václaváku? Řeknete si „wow“, „ten je zvláštní“ nebo spíše „panebože, zase černoch“? Musíme uznat, že myšlenky nemůžeme ovlivnit a někteří už mají prostě naučené, že když je někdo černý, tak bychom se mu měli vyhýbat. Jako někomu nepřijemnému. Už několikrát jsem v cizině potkala černocho, který se ke mně choval jinak než ostatní lidé. Začal na mě třeba mluvit, což jen tak nějaký běloch na náměstí neudělá. Jo, jsou více komunikativní, to je taky vidět. A mají dost jiný humor než my. Vždy jsem si na ulicích na dovolené říkala, že jsou mnohem veselejší a temperamentnější než my. I když tam třeba prodávali zboží na stáncích, na všechny se usmívali a vtipkovali. Ale ne všem se to vždy líbí. Nebo se jich rovnou bojí.

Jak to bylo v dávných dobách? Používali jsme je jako otroky. Pravda, tenkrát bylo otroctví všude, i běloši byli otroci, ale když jste byli někdo milejší, tak vám připadalo více „správné“ mít za otroka černocho než svého úplného druha. Za koho se dřív brali černoši? Spíš za co? Byli pro Evropany na úrovni krav a ovcí? Neuvědomovali si lidé, že to jsou též homo sapiens?

Není to ale všechno tak jednoduché. Lidé s jinou barvou pleti mají často také jinou kulturu, náboženství a podobné věci. Pokud je někdo pustí do země a nabídne nový domov, měli by to respektovat, což se ne vždycky daří. Mají třeba muslimské vyznání, které se tady pak snaží prosadit, chtějí lepší práci, a hlavně hodně peněz. Proto by mělo být všeho s mírou, aby kvůli nim evropské země neztratily svou identitu. To je vlastně ten hlavní důvod, proč třeba vláda k nám nepouští uprchlíky. Jak by tady pak vypadal život? Možná za pár let jako někde v Sýrii.

Rodiče třeba kvůli tomuhle nedovolí svému dítěti, aby si vzalo někoho s tmavou pletí. Nechtějí, aby jejich dítě mělo něco s člověkem z jiné rasy. A s takovým humorem, že se s ním nebudou moct klasicky domluvit, a to nemluvě o tom, když nebude umět česky. A mají možná často pravdu. Cizinec z jiné kultury nemusí souhlasit se všemi věcmi, co jsou u nás v manželství normální, třeba svatba a její tradice. Nebo víra.

Před časem vzniklo hnutí „Black Lives Matter“. Co to bylo? Lidé v Americe začali dělat demonstrace kvůli tomu, že policie udusila černocho, který byl zločinec a narkoman. Prý se to stalo kvůli tomu, že to byl černoch. Lidé na sociálních sítích si dávali buď černé profilovky, nebo propagovali tento název. A čeho tím ve výsledku dosáhli? Policie se bála zasahovat proti zločinu, situace se ještě zhoršila, najednou byla ještě větší zločinnost. A koho to nejvíce poškodilo? Obyčejné černošské rodiny.

Jsem rasistka? Já říkám: Chovejme se k ostatním tak, jak chceme, aby se oni chovali k nám. Nikdy nebudou všichni spokojení, ale rozhodně bychom černochoy neměli považovat za nenormální, ale zase z nich nedělat někoho lepšího, než jsme my běloši. Nikdo není omylem přírody, každý je nějak jiný, a je to tak dobře.

Nikdo nemůže za to, kde se narodil a jakou má plet'. A je stejně nakonec jedno, jestli jsme bílí nebo černí, všichni jednou umřeme a nemůžeme s tím nic dělat.

Rebeka Jurnečková, Arcibiskupské gymnázium Praha

1. místo v první kategorii (12-15 let)

Rasismus je v dnešní době velmi aktuální a často řešené téma. Lidé, řídící se touto ideologií, soudí a rozlišují jednotlivce podle jeho rasových znaků, jako je zbarvení pleti a národnost, ke které patří. Kde se vlastně rasismus vzal a proč vznikl? Má vůbec nějaký smysl? Hraje to, do jaké země se člověk narodí a jakého národu je, v životě opravdu tak velkou roli, jak si lidé, k němu hlásící se, myslí? Nebo je mnohem důležitější něco, co se skrývá hlouběji, a není na první pohled tolik zřejmé?

Tyto a mnoho dalších podobných otázek si pokládat a hledat na ně odpovědi můžeme dnes a denně. Ovšem, není to vůbec jednoduché. Jednoznačné odpovědi totiž nenalezneme. Na každou otázku existuje několik různých pohledů, nikoliv pouze jeden jediný. Platí zde, že co člověk, to názor. Tento fakt by nás však i tak neměl odrazovat od zamýšlení nad celkovým tématem rasismu, a to i přesto, že jeho úplného vyřešení dosáhnout nemůžeme, protože, stejně jako většina jemu podobných existujících teorií, už z našeho světa nejspíš nikdy nezmizí. Jednoduše se zde usadil, a my se ho jen tak zbavit nemůžeme, i když by si to většina z nás určitě přála. Dá se ale rasismus alespoň nějakým způsobem zmírnit?

Přízněji si to. Spoustu z nás by si přálo žít v ideálním světě, bez veškerého násilí, utlačování, křivd, vražd a podobných ohavností. I rasismus patří do této skupiny, a ve spoustě případů později podobnost zmíněných činů získává. Ze zdánlivě nevinných posměšků vůči člověku, který „do naší kultury zkrátka nezapadá“ a „měl by se vrátit, odkud přišel“, se později stává šikana, a osoba, která ji má na svědomí, někdy, aniž by si to uvědomovala, tímto člověka, jemu jiné rasy, psychicky ničí. Taková nenávist pak může dojít až do extrémů, jako je nejen stupňování psychického nátlaku, ale i fyzického násilí a ubližování na zdraví, které může vést až ke smrti oběti. Samozřejmě se to nestává ve všech případech, udávám pouze příklad, kam až může rasismus dojít. A když už jsme u toho, určitě si na nějaký takový případ vzpomínáte. Ani se s ním nemusíte setkat ve vlastním životě, stačí zapnout televizi nebo se podívat na internet. Články o případech tohoto typu se to jen hemží, i když nám může připadat, že jich postupem času trochu ubývá. Vzpomeňme si ale například na jaro 2020, kdy v Americe vypukly proti rasismu obrovské protesty, známé pod heslem „Black Lives Matter“, v překladu „Na černošských životech záleží“. Setkat se s nimi jsme měli možnost i zde, v Česku, jelikož nezůstaly pouze v USA, nýbrž se dostaly do celého světa. Nebudeme zde rozebírat jejich příčinu ani průběh, jelikož většina z nás alespoň tuší, o co jde. Tyto protesty navíc nebyly v naší historii jediné. I dnes se jich koná spousta, ovšem o spoustě z nich ani nevíme, jelikož na popularitě tolik nezískají. Obecně vzato však takové protesty celkovému řešení problému moc nepomáhají, maximálně řeší jednu určitou situaci (například vraždu, která se může rasismu zdánlivě podobat), jako tomu bylo právě u zmíněného „Black Lives Matter“. Můžeme tedy říci, že protesty proti rasismu nelze označit za dlouhodobé a ideální řešení. Ale které lze?

Vraťme se však k otázce položené odstavce zpět. Pro jistotu vám ji připomenu: Dá se rasismus nějakým způsobem zmírnit? Opět něco, nad čím bychom mohli přemýšlet a diskutovat. Osobně si však myslím, že odpověď na tuto otázku může znít, z určitého úhlu pohledu, ano. Nemám teď na mysli úplně zmírnění rasismu ve světě celkově, spíš v menším okruhu, například v našem okolí. Vybavuje se vám situace, kdy jste byli svědky jasného rasismu? Pokud ne, je to jediné dobře. Pokud ale ano, zasáhli jste nějak? Pomohli jste terčové osobě tohoto utlačování? Upřímně si teď každý sám sáhneme do svědomí. Samozřejmě, jsou situace, do kterých zasáhnout zkrátka nejde. Pokud ale člověk pomoci v daný moment může, měl by to udělat. A i když si to nemusí hned uvědomit, osobě, které je tímto způsobem ubližováno, může i menší zastání někoho jiného pomoci. Rasismus ani člověka, který právě útočí, to celkově sice nezmění, ale je dost možné, že dopad slov či činů rasisty mířených na oběť ano.

„Nejsem rasista, ale...“ Slyšeli jste už někdy podobnou větu? A pokusili jste se zamyslet nad jejím významem? Pokud ne, do toho. Přijdete totiž na to, že spojení nedává ani v nejmenším žádný smysl.

„Nejsem rasista, ale černocho rád nemám.“ „Nejsem rasista, ale k Asiatům nakupovat prostě nejdu.“ „Nejsem rasista, ale radši mu to nepůjčuj. Je to cikán, ještě ti to ukradne!“

Určitě vás napadají další fráze na doplnění. Ale nemá to cenu, protože ať už sem doplníme cokoliv, smysl v tom stále žádný nenajdeme. Pokud nejsem rasista, není trochu divné, že se k lidem černého zbarvení pleti chovám otažitě, když k lidem bílé pleti, jako jsem já, bych se tak ve stejné situaci nechoval? To platí samozřejmě i naopak, i když je to většinou časté méně. Právě kvůli tomu si někteří lidé myslí, že černošská rasa přeci není rasistická, když odsuzuje rasu bělošskou. To ale pravda v žádném případě není! My lidé se jednoduše odsuzujeme navzájem.

Není to ale smutné, že někomu k tomu stačí jen taková malicherná věc, jako je zbarvení pleti? Vždyť člověk si nevybere, komu a kam se narodí. Nikdo nemá právo druhého na tomto základě soudit. Tady jde ale vidět, že ne každý se tímto pravidlem dokáže, a vůbec chce, řídit. Kdyby tomu tak nebylo, rasismus by pravděpodobně nikdy nevznikl. Ale kdo ví, na to tohle už nikdy nepřijdeme.

Celkově bychom otázkou rasismu mohli rozebírat donekonečna. Pátrat po jeho příčinách a následcích, filozofovat, studovat všechny jeho okolnosti... Na spoustu věcí bychom tím určitě přišli a jsem si jistá, že bychom zjistili zajímavé informace, které za to stojí. Rozhodně bychom tím však nic nevyřešili. Proto nechme úvahy odborníkům, ti toho vědí v tomto směru víc než my. Nám stačí jednoduché postřehy, jako je například ten, že nežijeme v dokonalém světě, ve kterém by se všichni měli rádi, pomáhali si, a nikdy se navzájem neodsuzovali a neubližovali si. Nejsme lidé, kteří by si dokázali těch nepatrných rozdílů mezi námi, jako je barva pleti, nevšímat. Žijeme ve světě, ve kterém jsou často ideologie, jako je právě rasismus, normalizovány. Taková už naše společnost je. Takovými jsme nebyli stvořeni, takovými jsme se ani nenarodili. Takovými jsme se jednoduše stali. Nenávist vůči druhým lidem tu s námi byla, je, a vždycky bude. Jediné štěstí je, že všichni nejsou stejní. Někdo má v sobě potřebu shazovat druhé lidi usazenou hlouběji, někdo ne. A díky Bohu za to!

*Anežka Hrubá, Střední pedagogická škola Karlovy Vary
2. místo v první kategorii (12-15 let)*

Už od mala mi bylo řečeno, že bych si neměl všímat oněch pohledů, které dostávám na cestě do školy, které dostávám, když vystupuji z auta, když jdu do obchodu a jdu si koupit něco na sebe, koupit si oběd. Když se směju s kamarády na ulici před školou o volné hodině. Jenže ty pohledy nejde přehlédnout, nejde se před nimi schovat. Nikdy jsem moc nepochopil proč, ne jako mladší. Bylo to proto, jak jsem se oblékal? Jak jsem se smál? Měl jsem snad něco na obličeji? To byly moje otázky pořád dokola. Hlavou se mi pořád honily, kamarádi mi z těchto situací pomohli. Ale jak jsem se pak dozvěděl, věděli, co se dělo, ale nevěděli, jak mi to říct.

Jednou jsem to ale nevydržel a zeptal jsem se mámy.

„Mami proč na mě lidi tak divně koukají?“ zeptal jsem se. Když jsem se zeptal poprvé, bylo mi osm. Tehdy mi máma odpovéděla, že mi to vysvětlí, až mi bude trochu víc, než kolik mi tehdy bylo. Jen jsem se na mámu zamračil, ale jakmile jsem uslyšel zvonek našeho domu zazvonit, nechal jsem to plavat.

Takhle se to opakovalo několikrát. Vždy mě něco od toho, abych se dozvěděl o odpovědi, odtáhlo. Ať už to byli kamarádi či náhlý zvonek u dveří.

O své nevědomosti o tom, proč se na mě lidi tak koukali, jsem nevěděl do svých patnácti, kdy mě máma večer před mým prvním dnem školy zavolala do kuchyně. Musel jsem změnit školu kvůli nabídce práce, kterou můj táta tehdy dostal.

~ *Vzpomínka*

„Sebastiene! Pojd' sem prosím!“ ozvalo se ze zdola. Věděl jsem, že je to moje máma. Nevěděl jsem, co se děje, protože pizza, kterou jsme dnes na večeři objednali, ještě nepřišla.

„Hned jsem tam!“ zavolal jsem na ni a omluvil jsem se kamarádům. Hrál jsem s nimi videohru. Položil jsem ovladač a zhasnul jsem světlo v pokoji, i kdybych měl být pryč jen 5 minut.

Seběhl jsem dolů schody, prošel jsem obývacím pokojem do kuchyně, kde by moje máma mohla být.

„Ano, mami?“ usmál jsem se na ni, jakmile jsem ji uviděl. Jakmile jsem na ni podíval pozorněji, všiml jsem si jejího zklamaného výrazu. „Děje se něco?“ zeptal jsem se jí. Ihned jsem si sednul naproti ní, stůl mezi námi. Podívala se na mě, její obličej byl uvolněný, její oči opuchlé pláčem.

„Pamatuješ, jak jsem ti tehdy řekla, jak si oněch pohledů nemáš všímat? Neptat se jich, proč tak na tebe zírají?“ zeptala se mě náhle. Přikývl jsem. Pamatoval jsem si na to. Bylo to první den mé školky, moje první vzpomínka. „Mělo to důvod, který bych ti měla říct. Ptal ses na to už odmala,“ řekla a usmála se nad všemi těmi vzpomínkami.

Poté mi vysvětlila, co je to rasismus. Proč se na mě lidi koukají tak nepříjemně, proč mám problémy koupit si obyčejnou lahev vody.

Další den ve škole jsem byl pak tichý jak myška, snažící se pořád pochopit, co mi máma tehdy vysvětlila. Věděl jsem, že střední škola pro mě bude jako pro člověka s tmavou pletí těžká. Ve třídě jsme tehdy byli tři s odlišnou barvou pleti či jinými zájmy, jiným náboženstvím. Jedna moje spolužačka byla muslimka. Stejně jako mě ji polovina školy šikanovala. Zastával jsem se jí, jak jsem mohl, i když jsem věděl, že to nemá smysl. Usmál jsem se sám pro sebe.

Tehdy jsem poznal, co je to rasismus. Byl všude. Na billboardech, ve škole. Když jsem tehdy hledal práci, trvalo mi to víc než měsíc. „**Nemůžeme přijmout člověka s vaší rasou**“, „**Omlouváme se, ale další zaměstnance již nepotřebujeme**“. Tato slova jsem slyšel pořád dokola. Když mě pak přijali, abych pracoval v jedné malé kavárně, byl jsem více než šťastný.

Když jsem tam tehdy nastoupil, netušil jsem, že ona kavárna, i když je malá, je hodně známá a bude sem chodit hodně zákazníků, přes celý den. Hodně z nich na mě koukalo nepříjemným pohledem, ale nic neřekli. Ne dokud se ve dveřích objevila jedna dáma. Pamatuji si, jak vypadala. Měla na sobě takovou svítivě zelenou bundu, tepláky svítivě růžové. Žvýkačka v puse. Jakmile mě uviděla, otočila očima.

~

„Dobrý den.“ řekla, její hlas plný nenávisti.

„Dobrý.“ řekl jsem. Tušil jsem, že to bude další, která si bude stěžovat na to, že tu pracuji. Že bych neměl práci vůbec mít. Že patřím na ulici.

„Co byste si dala?“ zeptal jsem se vlídně, nebo jsem se snažil znít. Moc to asi nevyšlo, protože mi odpověděla, schválně na mě, plivala, když mluvila.

„No ... já bych si dala ... třeba tu kávu do kelímku, a taky ten dortík, takovej ten čokoladovej,“ ukázala na jeden z dortů ve výloze.

„Samozřejmě,“ usmál jsem se na ni, jak nejlíp jsem mohl, a začal dělat její objednávku. „Nejsem rasista, ale nemohl byste trochu pohnout? Máte být trochu rychlejší, vy černoši,“ protočila očima. Zastavil jsem se v pohybu a podíval jsem se na ni. Celá kavárna byla najednou tichá. Všichni se na ni koukali a čekali na moji reakci.

Tehdy jsem se neudržel a začal jsem na ni rvát.

Přišel jsem k pultu, její objednávku v rukou. Chtěla si to vzít a odejít.

„Nejste rasista je to tak?“ zeptal jsem se, jedna z mých rukou byla v pěsti, klouby mi zběly.

„Nejsem, proč?“ zeptala se, natahující ruku ke své pochoutce. Uchechl jsem se a její objednávku jsem položil co nejdál od ní.

„Co byste řekla, kdyby na mém místě byl někdo jiný. Nějaká dívka BÍLÉHO PŮVODU?“ zeptal jsem se, poslední větu jsem na ni skoro zakřičel.

„Taky byste jí řekla, aby si pospíšila s vaší objednávkou? Taky byste protočila oči, kdybyste ji viděla za pultem? Pronášela byste komentáře o jejím těle?“ Viděl jsem, jak vrtí hlavou, její oči plné strachu. Byl jsem o něco vyšší než ona, ale ne zas o tolik.

„Takže to, co jste o mně řekla, nebylo rasistické?“

„Odběhla i se svou objednávkou, jakmile jsem jí to podal.“ Zasmál jsem se a moji žáci se mnou. „Takže vás prosím, nesud'te lidi podle toho, jak vypadají, ale jak se chovají. Nikdy nevíte, co se děje v jejich životě.“ Usmál jsem se na třídu.

„Nebud'te rasisti,“ zasmál jsem se a zvednul jsem ruce, zvonek zazvonil. „Konec hodiny.“ Všichni si ihned sbalili věci a odběhli ze třídy.

Anna Klubalová, ZŠ Angel, Praha Modřany
3. místo v první kategorii (12-15 let)

„Nejsem rasista, ale...“

„Ale. Takže jsi...“

Žijeme ve 21. století. V době, kdy se nejen věda a technologie, ale i společnost vyvíjí až překvapivou rychlostí. Setkávat se dennodenně s projevy diskriminace a přihlížet tomu, jak lidé jako my čelí posměchu kvůli své víře, přesvědčení, nebo dokonce vzhledu a původu, je i přes to stále krutou realitou.

Rasismus je jedním z nejdiskutovanějších témat moderní doby, ačkoliv jeho kořeny sahají hluboko do historie naší civilizace. Jedná se o přesvědčení, že je někdo méně či více člověkem než někdo jiný, a to na základě jeho biologického původu. Takové smýšlení má na společnost stále veliký dopad. Zaujaté články v médiích, utlačování, politické vydírání, útočné projevy a mnoho dalšího jsou pouze důsledkem nenávisti, kterou si v sobě lidská společnost pěstuje celá staletí. Ta ale nemusí vždy pramenit pouze z konzervativních názorů na svět nebo touhy po nadvládě, ale například z hrůzných zkušeností a strachu o sebe samého. V minulosti jsme byli svědky toho, kam až může lidská nenávist dosáhnout, ale ani po tom všem jsme nedospěli k něčemu tak zásadnímu a ve své podstatě samozřejmému, jako jsou otevřené diskuse a smysluplná řešení vedoucí ke skutečné rovnosti mezi lidmi.

Pro člověka je jednou z nejtěžších věcí pohlížet na problémy nezaujatě. Přirozeně nás vždy emoce strhnou k té či oné straně, ač se tomu sebevíc bráníme. Proto je pojetí tohoto tématu skutečně složité, a to úplně ze všech úhlů pohledu. Člověk si musí sám v sobě ujasnit, jak rasismus a celkové utlačování menšin vnímá, aby je poté mohl co nejlépe zpracovat. Pohled na tuto problematiku je až neuvěřitelně individuální, a proto tou nejzákladnější věcí, kterou pro zlepšení situace může udělat každý z nás, je co nejvíce o ní diskutovat s lidmi v našem okolí. Kdykoliv se totiž ve společnosti rozvine debata na téma rasismu, je úžasné, kolik nových názorů a zkušeností můžeme získat a také, jak se ze začátku zdánlivě rozdílné názory nakonec spojí v jednotný závěr. I přes to se ale stále najdou tací, kteří si svůj názor nenechají rozporovat a jakékoliv diskuse jsou zbytečné.

Důvodů k rasistickému smýšlení u člověka může být celá řada. V historii se jednalo především o pocit vyššího postavení a nadvládu nad ostatními. Chtíč po moci mnohdy neznal hranic. Lidé žili v přesvědčení, že ostatní rasy jsou pro svět méně cenné než bílá, jelikož do té doby míšení ras nikdy nezažili. A tak vznikly základy celého rasismu. Temná minulost, především černé rasy, plná obchodování s lidmi, nevolnictví a otroctví či období holocaustu, kdy se obětí rasismu staly tisíce nevinných lidí, které si v rámci boje proti rasismu stále připomínáme. To vše je výstrahou před tím, co by již nikdy nemělo opakovat.

Dnes už ale ve většině případů rasistické projevy lidí nepramení z absolutní nenávisti k jiné než bílé rase. Najdou se samozřejmě lidé přesvědčení o tom, že by se rasy mezi sebou rozhodně neměly míchat, že do naší země nepatří žádní cizinci, že všichni černoši žijí necivilizovaně a všichni Arabové jsou teroristé, a spouště dalších, mnohdy naprosto nesmyslných, předsudků. Je pochopitelné, že každý má svůj názor, za kterým si stojí, ačkoliv to nemusí být vždy ten správný. Co ale pochopitelné není, jsou činy, které jsou lidé schopni na základě svého přesvědčení konat. Jak si může někdo dovolit přijít do obchodu vlastněného obchodníkem jiné rasy a začít mu bez špetky úcty tykat? Co ho vůbec staví do takové pozice? To jsou věci, které se omluvit nedají, ať má člověk názor, jaký chce. Takových lidí ale naštěstí už není tak mnoho. Většina názorů se dnes již shoduje alespoň v těch nejzásadnějších věcech.

Lidem v naší, české společnosti převážně nezáleží na tom, jaké je člověk barvy pleti, národnosti či z jaké společenské vrstvy pochází, ale na tom, jak se chová. Mnohokrát v životě se člověk setká s větou: „Nezáleží na tom, jestli je bílý nebo černý. Jako pitomec se může chovat každý.“ A tak by to mělo být. V životě nás lidé tolikrát překvapí, ať už pozitivně či negativně, že tomu sami ani nebudeme chtít věřit. Nesmíme se nechat strhnout předsudky a nedat vždy na první dojem či názor někoho jiného, ačkoliv je to ta nejčastější chyba, jakou děláme.

Tohle však není ani jediný, ani ze všech nejlepší, úhel pohledu. Ačkoliv se na první pohled zdá jako naprosto ideální a mírumilovné řešení celého problému, setkáváme se s mnohem komplikovanějšími okolnostmi. Jak známo, každá země má svou vlastní a specifickou kulturu, která se společně s ní vyvíjí celá staletí. Přestože ji v průběhu dějin ovlivnila spousta skutečností, vždy se z ní zachovalo alespoň něco málo, co nikde jinde najít nemůžeme. A to bývá často předmětem sporu, když přijde na problematiku míšení ras či emigrace. Lidé jsou ve své zemi zvyklí na určitá etická pravidla, zvyky a společenské hodnoty. Ty se však u jiných ras mohou velmi lišit,

a s tím přichází problémy. Společnost se nemůže shodnout na tom, do jaké míry by se měli příslušníci jiných ras v naší zemi přizpůsobit našim pravidlům. Jedním z příkladů může být zahalování muslimských žen. Činí tak ve víře ke svému náboženství a my je nemůžeme omezovat pouze proto, že jsou v jiné zemi. Ovšem my musíme na jejich území pravidla plně dodržovat a přizpůsobit se.

Ve spoustě lidí zkrátka chování a zvyky jiných kultur vyvolávají strach. Ten může souviset s nepříjemnou zkušeností, kvůli které si postupně vybudujeme nenávist vůči obrovské skupině lidí, kteří v nás pocit nejistoty a nebezpečí probouzí znovu a znovu bez ohledu na to, jak se chovají. Zkrátka jen tím, jak vypadají, nebo k jaké rase patří a jaké chvíle nám připomínají. Také často vzniká na základě nepravdivých informací či událostí z dávné minulosti. Ať už je pocit strachu vyvolaný čímkoliv, je obrovským palivem pro pud sebezáchovy, který však není vždy na místě. Snažíme se za každou cenu chránit především sami sebe a své blízké a neuvědomujeme si, že to děláme na úkor ostatních. Nebo možná uvědomujeme? Jednoduše pod vlivem strachu činíme až příliš radikálně, mnohokrát na základě milných informací, zaslepení předsudky. Není to proto, že bychom byli zaujati proti jiným rasám, nebo se chovali o tolik slušněji než jiní. Pouze si na odlišných lidech snadněji všimneme, často i chceme všimnout, především toho špatného. To v nás budí pocit, že je jejich chování celkově mnohem horší než to naše, i když je tomu mnohdy přesně naopak.

Posuzovat rasovou problematiku a její dopady z pohledu osoby, patřící do té většinové skupiny, je skutečně nepříjemné. Člověku připadá, že mu tato pozice rozhodně nepřísluší, jelikož se jen stěží dokáže vžít do pozice někoho jiného. To, co nám přijde jako obyčejný žertík na odlehčení situace, může pro někoho jiného znamenat velmi hluboký zásah do sebevědomí. Často se dostaneme do pozice, kde svou poznámkou jen přilijeme olej do ohně, který plane už velmi dlouho. Nikdy si neuvědomíme, kolik lidí před námi mohlo podobný „vtípek“ prohodit, a co to udělalo s psychikou dané osoby. A přesně to bychom měli změnit. Učit děti už od mala, že být odlišný od ostatních je dar, nikoliv něco, za co bychom se měli stydět. Abychom si všichni uvědomili, že nejvíc záleží na tom, jací jsme uvnitř, a zda jsme my sami se sebou spokojeni. Nestačí čekat, že to za nás udělá někdo jiný. Musíme začít sami u sebe a věřit, že všechny ty malé krůčky nakonec dovedou naši společnost do stavu, ve kterém budeme žít šťastněji – vyrovnaně a bez rozdílů.

*Vendula Heroutová, Gymnázium a SOŠPg Čáslav
1. místo v druhé kategorii (16-20 let)*

Proč jsou počítače černé?

Aby rychleji běžely...

Zasmáli jste se?

S podobným vtipem jste se určitě setkali – snad alespoň jednou. Jak na něj reagujete? Já se většinou krátce uchechtnu a vzápětí zavrtím hlavou. Pointa je většinou trefná, opírá se však o špatně zvolené téma. Vtip o černých počítačích se týká rasové skupiny, jejíž společenské postavení (nejen) v minulosti bychom veselým, natož vtipným určitě nenazvali. Proto mě ani nepřekvapuje, když lidé na podobné vtipy pohotově odpovídají: „Nech toho, to je rasismus“, případně: „Bože, ty jsi rasista“. Otázka zní: Je to tak doopravdy? Znáám spoustu lidí, kteří podobné vtipy mají rádi, ale rozhodně bych o nich neřekla, že to jsou rasisti... Jsou tyto vtipy tedy opravdu rasistické, a my se automaticky stáváme rasisty, když vtipkujeme o černoších? A je tedy špatně podobná témata ve vtipcích zmiňovat?

Vtipy narážející na jiný původ nebo rasu logicky spadají do kategorie humoru s přízviskem „nekorektní“. Nutno zmínit, že do téže kategorie patří i takové vtipy, které si dělají legraci například z politiky, sociálního postavení, ale třeba i smrti a podobně. Minimálně ze společenského hlediska je to humor často hraniční. Dělat si legraci z reality, která ve skutečnosti k smíchu vůbec není – v některých případech je naopak velmi nehezka a lidstvo by ji nejraději hromadně vytěsnilo z povědomí –, je povrchní a kruté. Druhá strana se cítí uražena či se odvolává se na základní lidská práva, v nejhorších případech se chová agresivně a útočí. Je tedy na každém z nás, abychom zvážili, zda si chceme dělat legraci z takových témat, zvlášť když je dnešní svět tak korektní (a možná až úzkoprsý), a zkrátka existují věci, o nichž není ve společnosti úplně vhodné vtipkovat (pokud se tedy chceme prezentovat jako slušní lidé).

Z témat, ze kterých nekorektní humor čerpá, jsou však (hlavně v poslední době) ta „rasistická“ nejpálčivější. Píší záměrně uvozovky, i když je to pro mnohé z nás oficiální název této kategorie vtipu, a proto jej tak i běžně používáme – ale je toto označení skutečně správné?

Wikipedie definuje rasismus jako „názor, že z představy, podle níž je lidstvo rozděleno na biologicky odlišné rasy, lze vyvodit politické či sociální důsledky a rozdíly“¹. Právě proto následně dochází k segregaci a diskriminaci rasově odlišných jedinců ve společnosti. Jak víme z hodin dějepisu, nejvýrazněji byl v dějinách rasismus pocíťován v posledních dvou stoletích u černošské či míšenecké menšiny ve Spojených státech amerických.

Vtip o rychle běžících černých počítačích odkazuje na vyhlášenou zdatnost a úspěšnost sportovců tmavé pleti na mezinárodních sportovních soutěžích, příkladem budiž legendární jamajský sprinter Usain Bolt, držící několik světových rekordů. Zdá se tedy, že vtip o černých počítačích opravdu rasistický je, protože přisuzuje jedné národnostní menšině určitou vlastnost, tedy tzv. škatulkuje (což mimochodem není dobré samo o sobě) a dělá si z toho legraci. Ale to je vše, vtip už neurčuje, do jaké vrstvy společnosti černošští běžci spadají, neříká nám, jak s tím máme jako Evropané nakládat a jestli jsou jejich výkony pro společnost špatné.

Právě proto si nemyslím, že by tyto vtipy byly přímo rasistické, alespoň ne podle toho, co vím o rasismu jako takovém. Pokud by vtip později někdo interpretoval a sám by třeba prohlásil, že tedy kvůli své úspěšnosti na olympiádě jsou černoši špatná rasa, pak už by to rasismus byl. Samotné vtipy však, než že by hlásaly myšlenku rasismu a pokoušely se o nějakou rasovou diskriminaci, spíše reflektují rasové stereotypy z historie a dělají si legraci právě z nich. Každý dobře ví, že barva hardwaru vůbec nesouvisí s výkonem počítače ani s úspěšností černošských běžců, jen je taková asociace legrační. Proto se pro tyto vtipy podle mého názoru více hodí označení „rasově orientované“. Stále se však jedná o druh humoru, který naráží na společensky citlivé téma, a posluchači se někdy cítí více či méně nejistí, zvlášť pokud jsou některé vtipy cyničtější.

¹ Informace z článku Rasismus na Wikipedii. Dostupné online (přístup 6.2.2022):
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Rasismus#Charakteristika>

Ve Spojených státech amerických – a i v některých jiných zemích světa – jsou podobné vtipy ve společnosti obrovské tabu. Je to dáno právě neklidnou historií a s tím spojeným násilím a zlem páchaným na „barevných“ občanech Spojených států, proto je logické, že podobný humor v takto poznamenané společnosti opravdu není na místě. Samozřejmě že ne všichni Američané a Afroameričané na tuto skutečnost pohlížejí stejně, ale domnívám se, že přece jen se jich jejich historická zkušenost nějak dotýká a mnozí jsou připraveni ji bránit.

V Čechách jsou naopak podobné vtipy docela běžné, a to i v současnosti, kdy v České republice žije početná romská menšina. V moderní historii jsme sice také zažili události, které naši společnost otřásl, jako například romský holocaust v době druhé světové války, ale ty se moc nepodobaly tomu, co se dělo za oceánem. Diskriminace černošského obyvatelstva se dotýkala plošně celých Států po dlouhou dobu a asi i proto, že lidé tmavší pleti dnes žijí i ve velkých městech a zauímají mnohdy zásadní pozice v americké společnosti (americký exprezident Barack Obama, současná viceprezidentka Kamala Devi Harrisová), je o jejich minulosti nevkusné vtipkovat. O Romech v České republice spíše slyšíme (a mluvíme) jako o „nepřízpůsobivých občanech“, žijících ve „vyloučených lokalitách“ (pohraničí, okraje měst...), jen velmi málo z nich potkáváme v jadrových oblastech naší republiky, a proto se do jejich situace jen zřídka dokážeme vžít. Pro průměrného Čecha je jejich minulost dávno promlčená a jejich současné problémy se nejvíce jeví jako věc, kterou by se měl zabývat zrovna on. I proto si možná myslíme, že máme nadhled a na rasově orientovaných vtipcích není v tuto chvíli nic špatného, nekorektního.

Na závěr tedy pokládám otázku, zda jsou rasově orientované vtipy špatné. Podle mého názoru nejsou vyloženě rasistické, k rasismu nepodněcují, jen si z toho dělají legraci. To ale není omluva. Vzhledem k tomu, že jde o humor nekorektní a poměrně krutý, je naprosto zřejmé, že nejsou společensky vhodné a rasisticky mohou působit.

Nelze jednoznačně určit, zda jsou takové vtipy špatné. Samozřejmě záleží na úhlu pohledu. Je jasné, že určitých skupin se toto téma musí dotýkat, ale neznamená to automaticky, že ti, kteří mají nekorektní humor rádi, jsou zastánci rasové diskriminace. Pokud to však někomu vadí, nemělo by se podle mě před ním vtipkovat, aby se dotýčný necítil špatně.

Myslím si, že říkáním a přijímáním takových vtipů vlastně můžeme testovat toleranci – ať už těch, kterým se takové vtipy nelíbí, či těch, kterých se vtipy týkají (a tedy nějakým způsobem pravděpodobně společensky vyčnívají), a nakonec i samotných vtipů. Díky této trojjediné toleranci snad bude ve společnosti panovat lepší atmosféra, a možná to dnešní hyperkorektní době dokonce pomůže.

*Markéta Brunclíková, Gymnázium Jana Keplera Praha
2. místo v druhé kategorii (16-20 let)*

Nesem rasista, ale pokud by si má dcera, kterou třeba jednou budu mít, měla vzít za manžela muže tmavší pleti, budu k takové skutečnosti přistupovat stejně, jako kdyby si vybrala pana Nováka, který budí zdání, že mezi jeho předky je to samý etnický Čech? Pokud se do mého sousedství nastěhuje kupříkladu romská rodina, budu na to ve své mysli reagovat stejně jako v případě nastěhování se rodiny... jaké vlastně? Chce se mi napsat rodiny „české“, to je však nesmysl. Není žádný důvod myslet si, že by se ona romská rodina nepovažovala za českou. Takže rodiny, která má „normální“ barvu pleti? To je samozřejmě ještě větší nesmysl, slovo „normální“ zde nemá vůbec co pohledávat. Co je normální v Praze, už není normální v Novém Dillí či v Addis Abebě. Takže rodiny, která je normální v Česku? Lépe řečeno, vzhledově normální v Česku. Tak to asi bude, skutečně ten první faktor, který budu v uvedeném případě v mysli hodnotit, by se dal přeložit jako hodnocení z hlediska obvyklého vzhledu obyvatel Česka.

Pochopitelně moc dobře vím, kolik lidí, co vypadají jako „obvyklý obyvatel Česka“, jsou lidé zlí, neslušní, nevychovaní, nespolehliví, nedůvěryhodní, hloupí. Dokonce i v popisované situaci si to uvědomím. Můj mozek však dá patrně přednost faktu, že znám mnohem více slušných lidí, co vypadají jako obvyklý obyvatel Česka než slušných lidí, co vypadají jako typický Rom.

A kolik znám Romů? Dá se říci, že žádného. V životě jsem mluvil přibližně s jedním či dvěma lidmi, co tak vypadají. Já i tito dva lidé jsme tehdy byli žáky základní školy. Proto musím říci, že nejsem naprosto schopen posoudit, zda jde dnes o lidi slušné, protože jsem je od absolvování základní školy neviděl.

Mimochodem, také je otázka, zda si pod pojmem „slušný člověk“ představujeme někoho, kdo nesedí otrhaně oděný před nepřívětivě vypadající ubytovnou poslouchajíc hlasitě puštěnou hudbu, či někoho, kdo by, vida na ulici stařenku, které někdo právě krade kabelku, zasáhl ve prospěch stařenky. Jsem pro to, abychom jako přibližnou definici slušnosti užívali to druhé. A soudě dle této definice, nemám nejmenší tušení, zda je většina lidí, které znám, slušná, či neslušná, protože jsem je nikdy neměl příležitost vidět jednat v podobné zásadní situaci.

Domnívám se však, že by se v podobné situaci tvářilo, že nic nevidí, přibližně stejné procento lidí dejme tomu tmavší pleti, jako lidí obvyklého vzhledu obyvatel Česka.

Takže patrně nejsem zase takový rasista. Při pohledu na proti mně jdoucího muže tmavší pleti s velkým břichem, bílým krátkým tričkem, zpod kterého ono velké břicho prokukuje, a s chůzí jako námořník na moři bych si sice okamžitě asocioval, že je to přesně ten typ člověka, kterému bych nesvěřil k opatrování vůbec nic a který by mě, pokud by se toto setkání odehrálo po desáté večer v odlehlé uličce, klidně mohl chtít okrást, avšak ještě v tu samou chvíli bych si uvědomil, že jsem již potkal řadu lidí podobného vzhledu, že mě ještě nikdo z nich neokradl a že stejná zkušenost se patrně bude opakovat i dnes. Následně bych si vzpomněl, že velmi podobně jako tento člověk působí (až na to oblečení) sociálně demokratický místostarosta Bohumína, ve kterého místní patrně důvěru mají, protože nejenže mu něco svěřili, ale dokonce mu svěřili celé město. V momentě, kdy bych popsaného pána míjel, už bych ho vnímal jako kohokoli jiného, a třeba bych mu i jen tak kývl na pozdrav.

A to vůbec nemluvím o tom, že výše popsaný fiktivní Rom, co vypadá trochu jako pan Igor Bruzl, místostarosta Bohumína, představuje takové klisé, že větší snad ani nelze vymyslet. Nemluvím ani o tom, že vídám také mnoho Romů hubených, středně hubených, mladých, ve středním věku, starých, mužů, žen, dobře oblečených, špatně oblečených, zkrátka je to úplně stejné, jako v případě jakékoli jiné etnické skupiny. Jistě nemusím připomínat, že tlustých Čechů se zavalitým břichem, bílým tričkem s krátkými rukávy, zpod kterého vykukuje onen břich, jenom mají zkrátka světlejší kůži, jsem již viděl za svůj život nesčetně.

Není ale tak trochu rasismus už to, že jsem měl nyní potřebu popisovat to vše, co jsem na předcházejících řádcích popsal? Vždyť přece společnost, ve které je samozřejmostí, že existuje hodně slušných Romů, stejně jako hodně slušných Čechů, by měla být naším cílem. Kritika rasismu přeci spočívá v tom, že kritizujeme nerovné podmínky dané původem či barvou pleti. Tedy něčím, co jsme si neměli možnost zvolit. Dal jsem nyní všem mým fiktivním či existujícím Romům možnost mít stejné podmínky, jako má dejme tomu většinová populace? Jistě, že nechal. Nemyslím, že by můj text mohl jakéhokoli Roma jakkoli urazit, ale stejně jako k oné majoritě jsem v něm k Romům nepřistupoval.

A čím že k nim přistupuji ve výše položených řádcích nerovně? Například tím, že jsem dosavadní část tohoto textu, věnovaného rasismu, věnoval právě Romům. Proč se v textu o rasismu věnuji Romům? Protože jsou oběťmi přetrvávajícího rasismu ve společnosti? Snad. Mohlo se tak ale stát i proto, že je zkrátka mám spojené s rasismem. Že jsou pro mě určitým synonymem někoho, koho se rasismus týká.

Otázka, okolo které již chvíli opatrně našlapuji, neumějíc ji prozatím definovat, se zabývá přibližně tímto: nemůže být rasistické chování vůči určitému etniku v podstatě podporováno a rozvíjeno tím, že v souvislosti s takovým chováním o daném etniku hovoříme? Ta otázka zní možná nesmyslně. Avšak, upřímně řečeno, celá problematika rasismu se dnes může mnohému pozorovateli zdát na hlavu postavená. Ačkolí jsem se v tomto textu o rasismu prozatím věnoval pouze romskému etniku v České republice, jsou i jiná etnika v jiných státech. Protože lidská společnost je v podstatě tradičně rasistická, v posledních desetiletích a letech se s tímto jevem snažíme bojovat. Protože víme, že nám za lidskou historii přinesl řadu neštěstí, násilí, nespravedlností.

A bojujeme různě. Někdo bojuje tak, že sepiše nikterak objevnou esej o rasismu. Jiný se snaží přicházet s revolučními řešeními. Může se tedy stát, že, pro samý boj proti rasismu, rasismus stále více živíme? Možná jsem vedle a někdo moudřejší by mi vysvětlil, že problematice vůbec nerozumím, ale mě zkrátka, když slyším kupříkladu o tom, že herce tmavší pleti by měli dabovat pouze herci tmavší pleti, napadá pouze paralela s obdobím rasistické segregace v USA. Skutečně, něco takového bych čekal v článku o Hollywoodu někdy ve třicátých letech. Tam by mě nepřekvapilo, když bych někde mezi zmínkou o šatnách zvlášť pro černé a pro bílé, o restauracích zvlášť pro černé a pro bílé, nebo o stolcích zvlášť pro černé a zvlášť pro bílé během udělování filmových cen našel něco o tom, že černého herce může dabovat pouze jiný černý herec. Tam bych takovou absurdní nespravedlnost čekal. Ne ve 21. století. Jeden by předpokládal, že cílem společnosti bude rasismus vymýtit natolik, že jednou nebude vůbec důležité, kdo je černý a kdo je bílý, zdá se ale, že někteří si vytváří z boje proti rasismu nové náboženství, kterého se nemíní vzdát...

Vlastně proč ne. Nevidím příliš mnoho důvodů, proč by si měli třeba fotbalisté před každým zápasem klekat na znamení nesouhlasu s rasismem už proto, že fotbal na rasismus nepochybně nemá monopol. Navíc si myslím, že lze toto gesto již delší čas považovat za prázdné, ryze stádovité.

Ale jak píši. Proč ne. Pokud si tolik touží fotbalisté před zápasy klekat, ať si tak klidně činí. A ať si klidně část vyznavačů boje proti rasismu dosazuje lidi tmavé barvy pleti do rolí anglických hrabat v historických seriálech. Je mi to v podstatě jedno. Když dříve musel hrát Othella běloch, proč by za pár let nemohla hrát královnu Viktorii černoška. Skutečný problém leží jinde. Proč dávat další a další zbraně do rukou lidem, kteří v sobě nemají jen určitou malou dávku podprahového rasismu, ale celý sud rasismu zcela vědomého? Že jich je málo a na většinovou společnost nemají vliv? Proč to riskovat? Historie lidstva zná přeci spoustu neškodných podivínů, co by přece nikdy nemohli získat větší vliv, až na to, že ho nakonec získali a díky němu přestali býti neškodnými. Lidé umí být na extrémě hákliví. Bohužel pouze v tom smyslu, že z obavy před jedním extrémem se vydají následovat extrém opačný, který může být mnohem nebezpečnější.

Státem a veřejností podporovaný rasismus v západní společnosti existoval. V našich zemích byl namířen proti Romům, mnohdy rovněž vůči Židům, byť ne kvůli barvě pleti, jinde zas proti Afroameričanům. Pro západní společnost je tento fakt zcela pochopitelně traumatem. Česká společnost toto trauma zatím příliš nepocítí, což ovšem bude dáno nejspíše tím, že náš státem podporovaný rasismus nedosahoval (pochopitelně s výjimkou tragédie období vlády nacismu) zdaleka takových rozměrů, jako kupříkladu ten americký. Česká společnost je však jednou součástí té západní, takže se jí to týká také. A můžeme být rádi.

V předcházejících řádcích jsem popsal současné problémy boje proti rasismu, které jej občas činí kontraproduktivním. Přesto musíme být chápaví. Než šmahem odsoudit Afroameričany jako příslušníky vyšších vrstev v současných seriálech, než odsoudit tuto mnohdy absurdní snahu o vyrovnání se s vlastní minulostí, přiznejme si, že kyvadlo rovnosti lidí bylo dlouho vychýleno zcela v neprospěch těch, kteří nevypadají jako typický obyvatel Česka, Francie, Británie či severu USA. Musíme proto chápat, že není možné toto kyvadlo nyní jen tak dát do rovnovážné polohy. Přesně doprostřed. Takhle kyvadla nefungují. Kdo někdy viděl kyvadlo, ví, že když je nakloněno k jedné straně, musí se naklonit taky ke straně druhé. To se klidně několikrát opakuje, byť již kyvadlo nezachází do takových extrémních poloh. Nakonec se zastaví přesně uprostřed. V příkladu, pro který jsem nyní

užil kyvadlo, se uprostřed nachází spravedlnost. Snad tam naše kyvadlo západních demokratických společností brzy dospěje.

Jan Lukavský, VOŠ, SOŠP a Gymnázium Evropská 33, Praha
3. místo v druhé kategorii (16-20 let)

Obhajoba Kamilova

Přišel jsem, abych já, Kamil Novotný, pronesl svou obhajobu. Jako člověk spořádaný, čestný a na svou spořádanost a čestnost hrdý, mám povinnost svou osobu očistit. Dnes jsem byl totiž neprávem pošpiněn, zostuzen a hluboce uražen. Znáám sebe, znám své hodnoty a hodnotit se můžu jen a pouze já, protože jak by mě někdo, mé hodnoty neznaje, vůbec hodnotit mohl? Jsou lidé na první pohled prvoplánoví, nic se v nich neskrývá, nic nenajdete. Ani kapka dobra, nebo špatnosti osvobozující z unylosti v nich nesídlí, jediné, co je zevnitř požírá, je odpuzující průměr a skličující nezajímavost. Já jsem žijící protipól a nebojím se to prohlásit. Nač být zakřiknutým, když můžete být hrdým, své přednosti si uvědomujícím? Předností mám tolik, až ztrácím svůj definiční význam. Všechny, kterých lze nabýt, jsem nabyt, čímž zaniká jejich podstata bytí vepředu, bytí něčím výjimečným. Dokázal jsem dát ryším lidským vlastnostem nový průměr, mým průměrem jsou přednosti. Jednou z nich je právě tolerance. Ale i ta má své vymezení, není nekonečná a já její konec poznal dnes. Dovedla mě k němu paní Horáková.

Než vás uvedu do děje, s paní Horákovou, postarší dámou, vás seznámím. Ačkoliv jsem jí sám až do dnešního rána neznal, stačil jediný pohled do očí, a vše mi bylo jasné. Nedivte se, lidem rozumím, empatii přetékám. Stačilo jedno malé nakouknutí, abych uviděl, co ji činí napovrch tak hrubou, necitlivou a o své pravdě přesvědčenou. Skrze oči jsem spatřil její zraněnou dětskou duši, které se nedostalo žádné lásky, blízkosti a soucitu. Místo toho jí byla dopřána odtažitost, chladnost provázená neustálým nátlakem na bytí perfektní. Zvyk rodičů odsuzovat vše žijící, vymykající se ideálům, obzvláště lidi s jakoukoliv jinou než bílou pletí, se stejně jako zvyky podobně nechutné přenesl i na jejich dceru. Jsem přesvědčen, že snaha zavděčit se s ní byla tak dlouho, až se pro ni stala zcela neuvědomělou normou. V takových chvílích máme dvě možnosti. Cestu upřímnosti k sobě, vyžadující spoustu odvahy, víry a trpělivosti. Hojení zraněné duše, odstraňování starých vzorců překypujících toxicitou, rasismem a odsuzovačností. Druhou možností je cesta zastírání vedoucí přes sebenenávist, činící člověka zahořklým. Zahořklostí a arogancí lidé skrývají své téměř neexistující sebevědomí, což dělají tak dokonale, až v jeho existenci často uvěří jak ostatní, tak oni sami. Jediná příčina této neopravdové pýchy je však nedostatek lásky. Staré vzorce chování zůstanou zachovány, nenávist vůči lidem, kteří nejsou nenávisti hodni, zůstává naživu. Paní Horáková zvolila špatnou cestu. Místo léčení zranění potlačovala, čímž ho dělala zanícenějším. A ani si nevšimla, že energie jí to vzalo mnohem víc.

Proto se dnes zachovala tak hrubě. Stál jsem na zastávce, kousek od paní Horákové. Klidně, vyrovnaně, nevnímaje okolí. Najednou jsem ale ucítil oční kontakt. Byl to ten cikán z protější ulice. Se zaujetím si mě prohlížel a já začal nervóznět. Vybavil jsem si všechny cennosti, které byly na zastávce se mnou. Nemám předsudky. Ale lidé odjakživa říkali, že cikáni kradou. Důvod asi měli a já byl přesvědčen, že tenhle cikán mi ho dá taky. Moc dobře věděl, co jsem zač a že s mým majetkem by si rozhodně polepšil. Proto jsem se musel bránit, a hlavně neukázat ani kapku své nervozity a strachu. Zvýšeným hlasem jsem prohlásil, aby ho ani nenapadlo natahovat své tmavé prsty směrem k tomu, co je mé, jinak ho to bude mrzet. V tu chvíli ta vedle mě stojící dáma samozřejmě musela svou ublíženost projevit. Okamžitě se toho načernalého špinavého mladíka začala zastávat. Záměrem nejspíš bylo působit nad věcí, přitom se pouze nechutně zesměšňovala. Musel jsem ji zarazit, říct jí, ať zmlkne. Hrubost byla naprosto na místě, na rozdíl od jejích slabomyslných řečí. To pro ni však bylo příliš, a není se čemu divit, hrdość lidí se s upřímností druhých nesnese. Proto přišlo to neodpuštělné, neoprávněné nařčení. Nazvala mě rasistou.

V tu chvíli jsem ztuhl. Pomalu mi začínala docházet zdrcující primitivnost této urážky a čím víc mi docházela, tím víc se ve mně probouzel hněv. A ten hněv potřeboval ven. Naprosto jsem běsnil. Řval jsem pravdu, pravdu o ní a jejích nevyřešených traumatech, pravdu o pocitu nedostatečnosti, který zbaběle schovává za aroganci, pravdu o nedostatku lásky, jež transformovala na přebytek nenávisti. Pravdu o tom, že když předstírá zájem o práva jiných ras, její vlastní hodnotu to nezvýší, ačkoliv je to jediná věc, o kterou celou dobu usilovala. Neměl jsem nad sebou žádnou kontrolu, byl jsem ovládán nepotlačitelnou touhou vyřknout vše, co jsem měl na srdci. Svět se kolem mě točil, cítil jsem se otupěle a zároveň jsem všechny pocity plně prožíval. Vnímál jsem vše, ačkoliv jsem nevnímál nic. Chvilku se mi dokonce zdálo, jako bych před očima viděl svého otce. Netuším proč. Jedno je však jisté. Paní Horáková byla natolik duševně poraněna, až dokázala vyvést z míry naprosto vyrovnaného člověka, jako jsem já. Svou zahořklostí a zatvrzelostí dokázala následným popíráním mých slov, kdy nebyla schopna podívat se pravdě do očí a uznat problém na své straně, místo hledání na straně druhé. Já se ale neúnavně hádal dál, zato ona neúnavná nebyla. Slyšet pravdu pro ni bylo příliš bolestné, proto musela se svou hrdością uprchnout. Ze zastávky odešla.

Tím jsme dospěli ke konci a já věřím, že každý čtenář musí jasně vidět důvod mé obhajoby. Mým cílem nebylo paní Horákovou zostudit. Jako člověk od přírody empatický přirozeně člověku rozumím. Soucítím s chováním paní Horákové, plně ho respektuji a chápu. Přál bych si, aby sebe chápala i ona. Já můžu z mé pozice pouze k soucitu inspirovat. Uvědomovat si příčiny lidského chování a tím se udržovat nad věcí. Nazývat mě rasistou, jen kvůli přirozenému strachu z osoby tmavší pleti, je totiž zcela přes čáru. Nebudu předstírat, že nejsem něco víc než oni, to každý běloch v hloubi duše ví, ač to zkouší potlačit, jak chce. Mí rodiče mě naučili nepotlačovat přirozené pudby bílých jedinců a jsem jim za to neskonale vděčný. Na rozdíl od paní Horákové nemám potřebu plýtvat energií na rase slaboduché a protkané nicotností. Rasismus je však negativně chápaný pojem a já odmítám být nazýván něčím negativním. Zde má obhajoba končit. Pokud nejste otupělí zranění jedinci, proběhla úspěšně.

*Klára Studnická, Gymnázium Komenského v Havířově
zvláštní ocenění poroty, druhá kategorie (16-20 let)*

Před lety jsme na základní škole v hodině zeměpisu hlasovali o možnosti přijetí uprchlíků (cizího etnika) do naší země. Jako jediný jsem zvedl ruku pro. Jako jediný z celé třídy jsem dal hlas možnosti poskytnutí azylu. A co ti ostatní? Co jim zabránilo zvednout ruku? Dodnes je mi to záhadou...

Rasismus je definován jako ideologie, která nadřazuje určité skupiny obyvatel nad jiné podle rasového klíče. Kdo má ty klíče v rukou? Kdo předpokládá, že privilegovaná skupina má výsostné postavení? Kdo o tom rozhodne?

Nejsem rasista, ale... První část věty zkouší diplomaticky sdělit: „Ne, nejsem rasista.“ Jenže pak přichází spojka ale, která naprosto rozbíjí smysl vyřčené věty. Takže dámy a pánové, ano, jsem rasista... V mém strachu se skrývá obava z cizího, jiného, odlišného. Svůj strach umocním pohrdáním druhých. Přeci strach „z cizího“ máme vývojově daný. Prověřený a bohužel v průběhu dějin i realizovaný.

Do děje vstupují také média. Přifouknou balónek „rasismu“ a ten nekontrolovaně putuje nad hlavami lidí. Dav je rozrušen a rozhořčen. Sochy otrokářů se tříští. Lidé tleskají. Mise splněna. A co dál? Lehké povzdechnutí: Já ne, to druzí. Davová lůza. Opravdu?

Ve stabilitě člověka podle sociologů ve společnosti hraje hlavní roli jazyk a kultura. Podporují totiž schopnost i ochotu v důvěře spolupracovat. Slovo kultura pochází z latinského colere, pěstovat, starat se. Jsem přesvědčen o tom, že právě toto je Evropě vlastní. Naučila se žít s jinými, zajímat se o ně. Na kooperaci vystavěla svou velikost a prosperitu.

Abychom si neuzavřeli dveře zapomnění, potřebujeme klíč pochopení.

*Jakub Sedláček, Gymnázium Otrokovice
zvláštní ocenění poroty, druhá kategorie (16-20 let)*